

Henna Pikkumaa

ERITYISHERKÄN LAPSEN KOHTAAMINEN
VARHAISKASVATUKSESSA

Sosiaalialan koulutusohjelma
2020

ERITYISHERKÄN LAPSEN KOHTAAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Pikkumaa, Henna
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Maaliskuu 2020
Sivumäärä: 35
Liitteitä: 2

Asiasanat: varhaiskasvatus, erityisherkkyyys, erityisherkkä lapsi

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää yksittäisten varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksia erityisherkän lapsen kohtaamisesta varhaiskasvatusympäristössä. Opinnäytetyössä pyrittiin selventämään sitä, miten erityisherkkyyys lapsilla ilmenee, sekä millaisia keinoja varhaiskasvattajilla on ottaa erityisherkkyyksiä huomioon ja tukea lasta. Tavoitteena oli herättää lisää mielenkiintoa erityisherkkyyksiä kohtaan varhaiskasvattajien keskuudessa, sekä saada heidät tarkastelemaan myös omaa toimintaansa ryhmässä.

Opinnäytetyö toteutettiin sekä määrällistä, että laadullista tutkimusotetta hyödyntäen. Aineiston hankinta tapahtui kyselylomakkeen avulla. Opinnäytetyössä vastaajiksi valikoitui satunnainen joukko pirkanmaalaisen päiväkodin henkilökuntaa. Vastauksia minulle palautui seitsemän. Kyselyn vastausprosentti oli 64%, Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään varhaiskasvatuksen perustehtävää ja varhaiskasvatusympäristöä, määritellään erityisherkkyyttä sekä erityisherkälle lapselle ominaisia piirteitä.

Tutkimuksesta saatujen tulosten perusteella erityisherkkyyys on käsitteenä monelle varhaiskasvattajalle vielä vieras. Siitä huolimatta jokainen vastaajista osasi määritellä erityisherkkyyteen kuuluvia ominaisuuksia laajasti. Erityisherkkyyden todettiin ilmenevän esimerkiksi aistisherkkyyksinä, erilaisina kehon tuntemuksina ja voimakkaina reaktioina arjessa tapahtuviin muutoksiin. Vastausten perusteella varhaiskasvattajan roolia pidettiin merkittävänä erityisherkän lapsen kanssa toimimisessa. Tärkeänä pidettiin lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioimista ja sensitiivisyyttä, sekä lapsen, että tämän vanhempien kanssa toimiessa. Vastaajat olivat paljon pohtineet myös päiväkotia fyysisenä ympäristönä, ja mahdollisten ärsykkeiden minimoimista ryhmätilassa. Opinnäytetyö selventää sitä, millainen käsitys varhaiskasvattajilla erityisherkkyydestä on, antaa aiheesta lisää tietoa, sekä auttaa hahmottamaan erityisherkkyyden ilmenemistä paremmin.

FACING A HIGHLY SENSITIVE CHILD IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION

Pikkumaa, Henna

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

December 2020

Number of pages: 35

Appendices: 2

Keywords: early childhood education, highly sensitive person, highly sensitive child

The purpose of the thesis was to investigate the experiences of individual professionals of early childhood education about highly sensitive children. In this thesis I tried to clear out what features highly sensitive children might have, and what kind of tools does the professionals of early childhood education have to support the highly sensitive children in their ordinary days at kindergarten.

This thesis was produced by using both methods, qualitative and quantitative. The material for this thesis was collected by using a question form. Answerers were selected from a certain kindergarten from Pirkanmaa. I got back seven question forms from this kindergarten. The response rate of this investigation was 64 %. The theoretical framework of the thesis comprised of a basic mission of early childhood education, children's benefits, definition of highly sensitive person and typical features of highly sensitive children.

As a result of this investigation was found out, that the conception of highly sensitive person is still quite unfamiliar to the professionals of early childhood education. Despite that, every one of the answerers could define the features of highly sensitive person quite extensively. Highly sensitive person might appear by strong senses of emotion, different feels in their body and skin, and powerful reactions to the changes in their daily basis. Based on these answers, the role of educators is seen meaningful in working with highly sensitive children. The recognition of children's individual needs and the sensitivity on working with the children and their families were seen very important also. The answerers were thinking the kindergarten as a physical environment, and how to minimize external irritants there. This thesis clears out the opinions of the professionals about highly sensitive children, gives more information about the theme and helps people to understand highly sensitive people better.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	VARHAISKASVATUS	6
2.1	Varhaiskasvatuksen perustehtävä	6
2.2	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	7
2.3	Päiväkodin arki	8
2.3.1	Struktuurin merkitys päiväkodin arjessa	8
2.4	Lapsen etu varhaiskasvatuksessa	9
3	ERITYISHERKKYYS	10
3.1	Erityisherkkyyden määritelmää	10
3.2	Millaisia herkkät lapset ovat?	11
3.2.1	Emotionaalisuus	12
3.2.2	Vivahteiden taju.....	13
3.2.3	Ärsykeherkkyys	13
3.2.4	Syvällisyys ja syvälinen prosessointi	14
3.3	Erityisherkkät pojat.....	14
3.4	Tutkimustaustaa	15
4	ERITYISHERKKÄ LAPSI VARHAISKASVATUSYMPÄRISTÖSSÄ	16
4.1	Kasvuympäristö	16
4.2	Yhteistyö vanhempien kanssa.....	17
4.3	Mitä erityisherkkyys ei ole.....	19
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
5.1	Tutkimusmenetelmä.....	20
5.2	Kohderyhmä.....	21
5.3	Eettisyys ja analysointi	22
6	TUTKIMUKSEN ANALYSOINTI.....	23
6.1	Taustatiedot.....	23
6.2	Erityisherkkyyden määritelmiä	24
6.3	Erityisherkkyyden tuomat haasteet	26
6.4	Erityisherkkyyden tuomat positiiviset vaikutukset päiväkodin arkeen	27
6.5	Erityisherkkyyden huomioiminen.....	27
6.6	Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö	28
6.7	Lisäkoulutus	29
7	POHDINTA.....	30

LIITTEET

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää yksittäisten varhaiskasvattajien kokemuksia ja näkemyksiä siitä, miten he kohtaavat työssään erityisherkkiä lapsia. Lisäksi halusin selvittää, millaisia keinoja heillä on tukea erityisherkkyyttä ja erityisherkkiä piirteitä. Toivoin myös opinnäytetyöprosessini herättävän reflektiota kasvattajissa, ja saavan heidän myös tarkastelemaan omaa toimintaansa lapsiryhmässä.

Erityisherkkyyys (HSP, Highly Sensitive Person) tarkoittaa hermoston tavallista herempää reagointia ja aistiärsykkeiden syvällistä prosessointia. Se on normaali ja synnynäinen hermojärjestelmän ominaisuus, jota ilmenee noin viidesosalla väestöstä. Erityisherkkyyys onkin mielenkiintoinen aihe, joka koskettaa monia ihmisiä. Osaltani koen itsekini kuuluvani erityisherkkyyden piiriin, joka vaikutti myös opinnäytetyöni aiheen valintaan.

Opinnäytetyö lähti liikkeelle pitkälti omasta kiinnostuksestani aihetta kohtaan. Olen tutustunut opiskelujeni aikana erilaisiin lasten erityispiirteisiin, mutta erityisherkkyyys ja sen mukaiset ominaisuudet ovat olleet läsnä, miltei jokaisessa harjoittelussani. Itse olen huomannut, ettei erityisherkkyyys sinänsä ole yhteydessä johonkin tiettyyn diagnoosiin, ja oikeastaan todennut erityisherkkyyden olevan melko yleinen ominaisuus. Koen aiheen olevan hyvin käytännönläheinen, sillä erityisherkkyyksiä esiintyy päiväkodin arjessa tehtävässä työssä miltei päivittäin.

Opinnäytetyöni toteutettiin yhteistyössä pirkanmaalaisen päiväkodin kanssa.

Yhteistyökumppanina toimi päiväkotia, jossa on neljä ryhmää, sekä esiopetusryhmä. Päiväkodissa painottuvat seikkailu sekä liikuntakasvatus. Lisäksi oleellisena osana päiväkodin pedagogiikkaa ovat arjen hetket, niin sanottu arjen pedagogiikka, joissa lapsen osallisuus on oleellisesti läsnä.

2 VARHAISKASVATUS

2.1 Varhaiskasvatuksen perustehtävä

Varhaiskasvatus on osa lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu pedagogiikka. Varhaiskasvatus tukee lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä, sekä edistää oppimista ja hyvinvointia. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2019.) Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä vanhempien kanssa, sekä laajaa verkostotyötä muiden erilaisten ammatillisten tahojen kanssa. Tällaisia toimijoita voivat olla esimerkiksi neuvola, erilaiset terapiat, kuten puhe- ja toimintaterapia, sairaala, lastensuojelu ja koulu. Perustehtävään päiväkodissa voidaan siis lukea hoidon, kasvatuksen ja opetuksen lisäksi myös vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, verkostotyö ja lastensuojelun tukitoimi. (Koivunen 2009, 11)

Varhaiskasvatuksella on hyvin keskeinen tehtävä lapsi- ja perhepalveluiden kokonaisuudessa. Lähes kaikki lapset ovat jossain vaiheessa ennen kouluun menoa varhaiskasvatuksen piirissä, ovatpa sitten päiväkodeissa, perhepäivähoidossa, tai viimeistään esiopetuksessa oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää myös joko perhepäivähoidossa tai avoimena varhaiskasvatuksena, esimerkiksi kerho- ja leikkitoimintana. Tässä opinnäytetyössä keskitytään päiväkodissa järjestettävään varhaiskasvatukseen. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2019.)

Varhaiskasvatus on kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus, jossa painottuu pedagogiikka. Varhaiskasvatus ei siis ole vain päivähoitoa, vaan tavoitteellista ja suunnitelmallista lasten kasvua ja kehitystä tukevaa toimintaa, jota tulee arvioida ja päivittää säännöllisesti. (Opetushallituksen www-sivut 2019.) Usein kasvattajat saattavat kokea arvioinnin varhaiskasvatuksessa hankalaksi, tai sille ei tunnu olevan tarpeeksi aikaa. Arvioinnissa voidaan sanoa olevan kolme tasoa, jotka seuraavat syklissä toisiinsa. Nämä kolme tasoa ovat lapsen toiminta, havainnointi ja saatujen tuloksien koonti. Kaikki havainnointi lähtee lapsen toiminnasta, jonka aikana tapahtuvia havaintoja on myös hyvä kirjoittaa ylös muistiin. Tämän jälkeen havainnot kootaan yhteen, jonka

perusteella tehdään toiminnan arviointi. Tämä toimii hyvänä pohjana uudenlaisen toiminnan suunnittelussa. (Koivunen 2009, 187)

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Opetushallitus toimii varhaiskasvatuksen asiantuntijavirastona, joka laatii ja päättää valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Näiden pohjalta laaditaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Lisäksi jokaiselle lapselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. (Opetushallituksen www-sivut 2019.)

Opetushallituksen laatimat uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tulivat voimaan vuoden 2019 alusta alkaen. Uudet varhaiskasvatussuunnitelmat pyrkivät osallistamaan vastaamaan alati muuttuvassa yhteiskunnassa oleviin haasteisiin. Varhaiskasvatussuunnitelma on eräänlainen laatukäsikirja, joka määrittelee raamit varhaiskasvatuksen toimijoille, niin, että laadukas varhaiskasvatus toteutuu.

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tehtävänä on päivittää paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat kansallisten perusteiden mukaisiksi. Ne otettiin käyttöön elokuusta 2019. (Opetushallituksen www-sivut 2019.)

Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä tai tuotettaessa ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. (Varhaiskasvatuslaki 4 §) Varhaiskasvatuslaissa määritellyt tavoitteet, sekä huomioida lasten etu varhaiskasvatusta suunniteltaessa ja toteuttaessa, ovat koko varhaiskasvatuksen perusta. Erityisherikän lapsen kohdalla ei saa tehdä poikkeusta. Sen vuoksi halusinkin opinnäytetyössäni selvittää, mitä keinoja varhaiskasvattajilla on huomioida erityisherkkyyttä ja erityisherkkiä lapsia päiväkodin arjessa niin, että laadukas varhaiskasvatus ja lapsen etu toteutuvat. Lapsen etu on periaate, joka on johtanut YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksesta. Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat lapsia, tulee ensisijaisesti huomioida lapsen etu. (Koivunen 2009, 31)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on määritelty lapsen kehityksen ja oppimisen tuki. Kun ryhmässä havaitaan erityisherkkyyksiä, on varhaiskasvattajalla velvollisuus ottaa lapsen tarpeet yksilöllisesti huomioon. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää,

että lapsen kehitystä tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Varhaiskasvatukseen osallistuminen on otollinen perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle sekä hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta esimerkiksi pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2018, 54-56.)

2.3 Päiväkodin arki

Päiväkodissa arki koostuu erilaisista toiminnoista, käytännöistä ja rutiineista. Päivän tapahtumien toistuminen tutussa järjestyksessä tukee lapsen normaalia kasvua ja kehitystä. Jokainen lapsi päivähoidossa tarkastelee arkea omasta näkökulmastaan käsin. Lapsi muodostaa kuvaa ympäröivästä maailmasta toistuvien asioiden kautta. Ne auttavat lasta hahmottamaan ja jäsentämään päivää, sekä rakentamaan niistä mielekkään kokonaisuuden. Rutiinit rakentavat osaltaan lapsen perusturvallisuutta. Kun lapsi oppii tietyt rutiinit, tulee päivän toiminnoista sujuvampia. (Matilainen 2008, 23) Päiväkodin päivä rakentuu leikkihetkistä, ryhmätyöskentelystä, ulkoilusta, ruokailusta ja riittävästä levosta.

2.3.1 Struktuurin merkitys päiväkodin arjessa

Struktuuri tarkoittaa toiminnan rakennetta, eräänlaisia toiminalle rakennettuja raameja, joiden sisällä toiminta tapahtuu. Ohjatun toiminnan struktuuri tulee suunnitella huolellisesti etukäteen, niin, että toiminta palvelee asiakkaita mahdollisimman hyvin. Päivähoidossa struktuurilla viitataan usein säännölliseen päivärhythmiin, jossa samat toiminnot toistuvat. Esimerkiksi ulkoilu, ruokailu ja päiväunet ovat päiväkodin arjessa jokapäiväisiä toimintoja. Tämän lisäksi lähes jokainen yksittäinen toimintahetki tai siirtymätilanne voidaan strukturoida. Tällaiset päivittäin toistuvat strukturoidut toiminnot luovat lapsille turvallisuuden tunnetta, ja vähentävät levottomuutta. (Koivunen 2009, 62)

Strukturoitu toiminta varhaiskasvatuksessa tulee suunnitella ja valmistella huolellisesti etukäteen. Kaikki tarvittavat välineet on hyvä olla etukäteen hankittuina, niin kesken toiminnan ei tule ylimääräistä liikehdintää ja levottomuutta. Lapsille, joilla on paljon toiminnanohjauksen haasteita, olisi tärkeää strukturoida kaikki toiminta. Tärkeä

strukturoinnin apuväline ovat kuvat. Ne auttavat lasta hahmottamaan toiminnan kulua visuaalisessa muodossa, ja niistä hyötyvät myös ryhmän muut lapset. Yleisimmin päiväkodissa kuvien avulla strukturoidaan päivän kulku. Kuvat erilaisista päivän toiminnoista on merkitty seinälle kuvin, oikealta vasemmalle. Näin lapset voivat päivän aikana seurata sen etenemistä, ja lapsi on tietoinen siitä, mitä päiväkotipäivä pitää sisällään. Lisäksi strukturointia voidaan lisätä esimerkiksi käsienpesuun, tai pukeutumistilanteisiin, joissa kuvalliset ohjeet toimivat myös todella hyvänä apuvälineenä. (Koivunen 2009, 64)

2.4 Lapsen etu varhaiskasvatuksessa

Kasvattajan tehtävänä on huolehtia lapsen edun huomioon ottamisesta päiväkotipäivän aikana. Voidaan olettaa, että lapsen etu toteutuu silloin, kun päiväkodin perustehtävä on selvä ja se toteutuu hyvin, kasvatusta on laadukasta ja lapsille voidaan tarjota yksilöllistä ja tarvittaessa erityistä tukea. Kasvattajan tulee tarkastella omaa toimintaansa myös lapsen edun näkökulmasta. Jos tilanteissa on lapsen edun mukaista, että aikuinen on läsnä, toteutuuko lapsen etu silloin, jos aikuinen hoitaa muita työtehtäviä, jolloin tämä aika on pois lapsiryhmästä. (Koivunen 2009, 32)

Kasvattajan toiminnassa keskiössä tulee olla lapsen etu. Joskus vanhemman ja kasvattajan välinen näkemys lapsen edun toteutumisesta saattaa poiketa toisistaan. Päiväkodin arjessa tällaisia tilanteita saattaa tulla vastaan miltei päivittäin. Ristiriitoja saattaa syntyä esimerkiksi päiväunien pituudesta, lapsen ruokailussa avustamisesta tai ”pottailun” harjoittelemisesta. Tällaisissa tilanteissa oleellista onkin käydä vanhempien kanssa avoimesti keskustelua. Kasvattajan on tuotava esille oman ammattinsa luoma asiantuntijuus, vanhemmat toimivat taas asiantuntijoina koskien oman perheensä toimintatapoja ja kulttuuria. (Koivunen 2009, 32)

3 ERITYISHERKKYYS

3.1 Erityisherkkyyden määritelmää

Erityisherkillä ihmisillä (Highly Sensitive Person) on hermojärjestelmä, joka reagoi tavanomasta herkemmin ja prosessoi aistiärsyksiä tarkasti ja syvällisesti. Kyseessä on synnynnäinen psykofyysinen ominaisuus, jota esiintyy noin 15-20 prosentilla ihmisistä. (Highly Sensitive Person www-sivut, 2019) Erityisherkkyyttä esiintyy eriasteisena, toiset voivat reagoivat ärsyksiin voimakkaammin kuin toiset. Erityisherkan ihmisen kyky nähdä tai kuulla ei ole parempi, mutta hän saattaa huomata enemmän, ja analysoida huomioitaan tarkasti. Tällöin erityisherkan ihmisen keho ja hermojärjestelmä saattavat olla jatkuvassa hälytystilassa. (Suomen erityisherkat www-sivut) Kovat äänet, tai suuri samanaikaisten ärsykkeiden määrä uuvuttavat heidät muita nopeammin. Usein erityisherkat ihmiset yrittävät välttää tällaisia tilanteita, jonka vuoksi heitä saatetaan pitää arkoina tai varautuneina. (Aron 2002, 33)

Erityisherkillä ihmisillä on luontainen ja synnynnäinen kyky tehdä tarkkoja ja yksityiskohtaisia huomioita ympäröivästä maailmastaan. Erityisherkat punnitsevat jokaisen tilanteen tarkkaan ennen toimintaa. Herkat aikuiset ja lapset ovat yleensä empaattisia, älykkäitä, luovia, harkitsevia ja tunnollisia. (Aron 2002, 33) Erityisherkkien ihmisten tarkka ärsykkeiden prosessointi ei kuitenkaan tapahdu vain heidän aivoissaan. Erityisherkillä ihmisillä saattaa olla muita nopeammat refleksit, mutta samalla he ovat kipuperkkiä, ja reagoivat voimakkaasti lääkkeisiin ja nautintoaineisiin. Heillä saattaa olla myös tavallista voimakkaammin reagoiva immuunijärjestelmä ja paljon allergioita. Tavallaan voisi ajatella, että erityisherkkien koko keho on suunniteltu havaitsemaan ja tunnistamaan tarkkaan kaikenlaiset ärsykkeet (Aron 2002, 33)

Erityisherkkyyden määritelmään ei löydy yhtä selkeää vastausta. Erityisherkkyyttä ei ole lääketieteellisesti määritelty, eikä psykologiakaan tunnista erityisherkkyyttä viralliseksi käsitteeksi. Aika ajoin erityisherkkyyttä käsittelevät artikkelit lähtevät sosiaalisessa mediassa kiertoon. Tietoisuus erityisherkkyydestä tuntuu lisääntyvän koko ajan, ja tietoa siitä saa nykyisin myös julkisesta terveydenhuollosta. Erityisherkkyyttä on

opittu arvostamaan myös työpaikoilla: nykyään herkkyydestä ollaan valmiita keskustelemaan ja halutaan ymmärtää herkkiä ihmisiä paremmin. (Ylen www-sivut, 2017)

3.2 Millaisia herkkät lapset ovat?

Erityisherkkyyden toi laajemmin ihmisten tietoisuuteen psykoterapeutti Elaine Aron, joka on tutkinut asiaa jo 1990-luvulta saakka. Aron kertoo aloittaneensa tutkimuksen erityisherkkyyttä kohtaan kuullessaan kollegaltaan olevansa itse erityisherkkä. Aronin arvion mukaan noin 15-20% ihmisistä omaa erityisherkan ominaisuuden. (Satri, 2014, 114)

Erityisherkillä lapsilla tiedetään olevan myös erityistaipumuksia. Jollakin saattaa olla hyvin herkkät ja sosiaaliset tuntosarvet, joiden avulla he osaavat tulkita toisten ihmisten mielialoja, ilmeitä ja äänensävyjä. Jotkut herkkät lapset ovat virittyneitä luonnolle, ja saattavat tunnistaa kasvien ominaispiirteitä. Toiset taas saattavat ymmärtää erityisen hyvin sanojen piilotettuja merkityksiä, sekä olla hyvinkin huumorintajuisia. Erityisherkkät lapset saattavat kiinnittää huomionsa erilaisiin asioihin: toinen saattaa kiinnittää huomionsa ihmisten välisiin suhteisiin ja kysellä, mikä saa ihmiset käyttäytymään tiettyllä tavalla. Yksi herkkä lapsi saattaa askarrella kiperien matemaattisten ja loogisten pulmien parissa, kun taas toinen huolehtii siitä, mitä kaikkea ikävää saattaakaan tapahtua. (Aron 2002, 34)

Herkkä lapsi huomaa helposti muutokset ja sen, jos jotain epätavallista on tekeillä. Erityisherkkiä lapsia yhdistävät kolme tekijää: tavallista tarkempi huomiokyky, tarve työstää kaikkea koettua perusteellisesti ja lisäksi kokemusten aikaansaama tunnereaktio saa erityisherkan reagoimaan voimakkaasti. (Aron 2002, 35)

Aron on kehittänyt herkkien lasten tunnistamiseen kyselytestin, joka eroaa jonkin verran aikuisten herkkyyttä mitattavasta testistä. (Satri 2014, 114) Herkkiä poikia ja miehiä tutkinut psykologian tohtori Ted Zeff on tehnyt testin perusteella listan, jotka kuvaavat herkan lapsen ominaisuuksia:

- Pelästyy herkästi
- Valittaa ihoa vasten olevista karheista vaatteista ja pesuohjelapuista
- Huomaa kevyimmänkin epätavallisen tuoksun
- Vaikuttaa hyvin intuitiiviselta
- On vaikea saada nukahtamaan jännittävän päivän päätteeksi
- Sopeutuu huonosti isoihin muutoksiin
- Esittää paljon kysymyksiä
- Huomaa toisten epämukavuuden
- Suosii hiljaisia leikkejä
- On perfektionisti
- On hyvin herkkä kivulle
- Häiriintyy meluisissa paikoissa
- Varmistaa turvallisuuden, ennen kuin kiipeää korkealle
- Suoriutuu parhaiten, kun paikalla ei ole vieraita ihmisiä

Aronin kuvaamat erityisherkkyyden piirteet hän on listannut DOES-mallilla (suomeksi EVÄS-malli). Aronin mukaan ihminen ei todennäköisesti ole erityisherkkä, jos hän ei täytä jokaista neljää piirrettä. Hän kuitenkin korostaa, että jokainen erityisherkkä lapsi, ei omista näitä kaikkia esiintyviä ominaisuuksia, mutta heistä jokainen osoittaa jotain merkkejä niistä. (Aron 2002, 11)

3.2.1 Emotionaalisuus

Emotionaalisuus erityisherkkyyden piirteenä tarkoittaa yksilön kokemia voimakkaita tunteita, sekä alttiutta vaikutteille. Elaine Aronin tekemän tutkimuksen mukaan erityisherkkät reagoivat ei-erityisherkkiä voimakkaammin, sekä myönteisiin, että kielteisiin kokemuksiin ja heille näytettyihin kuviin. Erityisherkkien ihmisten aivot auttavat heitä myös tunnistamaan sen, miltä muista ihmisistä tuntuu. Erityisherkällä ei ole vain ajatus siitä, mitä toinen tuntee, vaan hän ikään kuin tuntee jollain tasolla samoin. Näin voidaan ajatella erityisherkkien empatian kokemisen olevan myös voimakkaampaa. (Aron 2002, 14-15)

3.2.2 Vivahteiden taju

Oleellisena osana erityisherkkyyteen liittyy myös ominaisuus havaita hienoisia ääniä tai hajuja, sekä pieniä yksityiskohtia. Lapsilla vivahteiden herkän havainnoinnin voi huomata esimerkiksi siitä, jos lapsi huomaa toisessa ihmisessä pieniäkin muutoksia, tai huonekalujen vaihtaneen paikkaa huoneessa. Lapsi voi kieltäytyä tulemasta huoneeseen, jossa häntä vastassa on jokin outo, tuntematon haju tai ääni. Lapset laittavat merkille toisten ihmisten ilmeet, eleet ja äänensävyt herkästi. (Aron 2002, 16)

3.2.3 Ärsykeherkkyys

Jokainen lapsi kohtaa jatkuvasti jotain uutta, ja vanhemmat haluavat tarkoituksella tutustuttaa heitä uusiin asioihin. Tämä saattaa erityisherkillä lapsilla johtaa niin sanottuun ylivilittyyneisyyteen, väsymykseen ja stressaantumiseen. Ylivilittynyt lapsi saattaa saada yllättäviä kohtauksia, kärsivät nukahtamis- ja univaikeuksista jännittävien päivien jälkeen, sekä reagoivat rajusti muutoksiin ja kipuun. (Aron 2002, 12) Lapset valittavat kuumuutta tai kylmyyttä, kutittavia vaatteita tai hankaavaa pikkukiveä kenässä. Kovat äänet saattavat aiheuttaa heille fyysistä kipua. Ärsykeherkät lapset saattavat välttää ääneen puhumista isossa porukassa, tai tilaisuuksia, joihin osallistuu useampi ihminen. (Aron 2002, 13)

Aistierkkyys ei kuitenkaan ole vain uupumista melusta, sotkusta tai muutoksista johtuen. Aistikuormituksen aiheuttama epämukavuus saattaa johtua myös sensorisista ongelmista, eikä epätavallisen kehittyneestä tai syvällisestä aistitiedon käsittelystä. Esimerkiksi autismin kirjon häiriöstä kärsivät kertovat toisinaan aistiensa ylikuormittuvan. He saattavat kokea hankalaksi erottaa, mikä asia on kulloinkin oleellista. He voivat esimerkiksi kokea keskustelukumppaninsa vaatetuksen yhtä tärkeäksi, kuin tämän kasvot. Erityisherkät kiinnittävät huomioivat juuri keskustelukumppaninsa kasvoihin ja muihin sosiaalisen kanssakäymisen vihjeisiin, kuten ilmeisiin ja eleisiin. Jos lapsi ei osaa erottaa vähemmän tärkeää tärkeästä, hän kokee ylivilittymisen tilan. (Aron 2002, 13)

3.2.4 Syvällisyys ja syvälinen prosessointi

Asioiden läpikotainen pohtiminen ja prosessointi voi olla usein tiedostamatonta. Sen voi huomata lapsen syvällisistä kysymyksistä, tai siitä, että lapsi käyttää puheessaan hienoja, vain kerran kuulemiaan sanoja. Ne saattavat näkyä lapsen nokkelassa huumorintajussa tai päätöksenteon vaikeudessa, kun lapsi pohtii monia erilaisia vaihtoehtoja. (Aron 2002, 11)

Erityisherkkien syvästä prosessointikyvystä on Aron nostanut kirjassaan muutaman tutkimuksen esimerkiksi. Tohtori Jadzia Jagiellowicz tutki tutkimusryhmänsä kanssa aikuisten aivotoiminnan vilkkautta magneettikuvauksen avulla. Henkilöt koettivat tunnistaa eroavaisuuksia kahdesta vain hieman toisistaan eroavasta kuvasta. Ryhmä huomasi erityisherkkien aivojen olevan aktiivisuudeltaan korkeampia, ja erottelu hienojakoisempaa erottelua, ei pelkästään pinnallista tarkkailua. Tutkimuksen perusteella voidaan siis todeta, että erityisherkkien aivot käyttivät enemmän sellaisia osia, jotka suorittavat normaalia yksityiskohtaisempaa tiedon prosessointia. (Aron 2002, 11)

3.3 Erityishervät pojat

Herkkiä poikia tiedetään olevan yhtä paljon, kuin herkkiä tyttöjäkin, mutta herkkyys on pojille tietyllä tapaa vaikeampi ominaisuus, kuin tytöille. Yhteiskunnassa on tietynlainen vallitseva käsitys siitä, millaisia poikien tai miesten kuuluisi olla - tunteita ja kipua ei voi näyttää ulospäin. Tällainen sallimattomuus on hankalaa kaikille pojille, mutta kaikkein herkkimmille pojille se on vaikeinta. Herkkien kipukynnys on matala ja usein he välttelevätkin kaikenlaisia konflikteja ja tappeluja. (Satri, 2014, 116)

Herkkiä lapsia tulisi Satriin mukaan kannustaa luomaan kaverisuhteita. Toiset hervät ja kiltit lapset auttavat ja tukevat herkkää lasta olemaan oma herkkä itsensä ja näin ollen vahvistamaan omaan herkkyyteensä liittyviä parhaita puoliaan. Zeffin teettämässä haastatteluissa miehet kertoivat yhdenkin herävän miehen olevan parempi, kuin kuuluminen ei-herkkään poikaporukkaan. (Satri, 2014, 117)

3.4 Tutkimustaustaa

Suomessa erityisherkkyyttä on tutkinut filosofian tohtori Sylvi-Sanni Manninen. Manninen on kehittänyt herkkyyttä mittaavan väri-muoto-havainnointitestin 1950-luvulla Lontoon yliopistossa. Hän nimesi löytämänsä herkän ihmistyyppin väri-ihmiseksi (Color reactor), josta käytti myös käsitteitä hypersensitive ja yliherkkä. Suomessa Manninen on jatkanut toimintaansa erityisesti julkaisutoiminnan kautta. (Suomen erityisherkkät [www-sivut](#) 2019.)

Sylvi-Sanni Mannisen kuoleman jälkeen vuonna 2009, hänen elämäntyötään jatkaa herkkyyshuoltojen ohjaaja Janna Satri. Satri on koulutukseltaan metsäekologi, mutta herkkyyshuoltojen ohjaajana hän kiinnostui Sylvi-Sanni Mannisen kautta. Satri syventyi aiheeseen, sillä hän tunsi kovaa tarvetta ymmärtää itseään paremmin. Häneltä on ilmestynyt kirjat Sisäinen leipä- herkän ihmisen tietokirja, sekä Herkkyys ja kiusaaminen. (Viisas elämä [www-sivut](#) 2016.)

4 ERITYISHERKKÄ LAPSI VARHAISKASVATUSYMPÄRISTÖSSÄ

4.1 Kasvuympäristö

Jos kasvuympäristö on sopiva, voi lapsen synnynnäinen herkkyys luoda poikkeuksellisen hyvät lähtökohdat elämälle. Hermojärjestelmän herkkyys luo perustan, joka yhdessä kasvuympäristön kanssa muovaa herkün lapsen elämää, joko myönteiseen tai kielteiseen suuntaan. Herkästä lapsesta voi kasvaa erityisen onnellinen, uusia asioita oppiva, sekä fyysisesti, että psyykkisesti terve, nimenomaan erityislaatuisen herkkyytensä ansiosta. (Satri 2014, 112)

Erityisherkkien lasten kasvatuksessa on korostettu ennakointia. Kun lapsen kanssa keskustellaan tulevista tapahtumista etukäteen, auttaa se lasta hahmottamaan paremmin tulevaa, sekä antaa aikaa sopeutua. Näin vältetään tilanteilta, joissa lapsen tulisi nopeasti sopeutua johonkin uuteen asiaan. Erityistä ennakointia tarvitaan silloin, kun edessä on suuria muutoksia, esimerkiksi koulun tai päiväkodin aloittaminen. Tällaisissa tilanteissa auttaa, kun lapsen kanssa keskustellaan mitä tulee tapahtumaan, sekä mahdollisuuksien mukaan vieraillaan paikassa ja tutustutaan ihmisiin etukäteen. (Satri 2019, 181)

Varhaiskasvattajien on tärkeää ymmärtää erityisherkkyyttä, sillä se vaikuttaa ryhmäkasvatuksessa moniin asioihin. Herkkä lapsi saattaa kuormittaa muita nopeammin uusista tilanteista, melusta tai jatkuvasta sosiaalisuudesta. Myös erilaiset aistiyliherkkyudet, kuten mykkyrälle jäänyt sukka, saattaa aidosti koetella lasta, jonka hermosto reagoi pienimpiinkin asioihin. (Hotokka M. 2019) Erityisherkkien lasten tiedetään olevan usein tunnollisia. He eivät kuitenkaan pysty suoriutumaan parhaalla mahdollisella tavalla tilanteissa, joissa on liikaa asioita käsiteltäväksi. Jännittävä tilanne voi saada erityisherkün lapsen lukkoon tai alisuoriutumaan. Erityisherkkä lapsi saattaa päiväkodin ryhmätilanteissa vaikuttaa ujoilta, vetäytyvältä tai levottomalta. Voi kuitenkin olla, että lapsi tarvitsee vain aikaa tutustuakseen tilanteeseen rauhassa. Uusissa tilanteissa erityisherkkä lapsi saattaa varmistella useasti tunteakseen olonsa turvalliseksi. Tällöin turvallinen ja kannustava ilmapiiri voi auttaa lasta rauhoittumaan. (Suomen erityisherkkät-esite 2015.)

Oulun Yliopiston Laura-Karoliina Tuovilan kandiditutkielma vuodelta 2019 käsittelee erityisherkan lapsen käyttäytymistä ryhmätilanteissa. Tutkimus on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tuovilan tutkimuksen mukaan lasten sosiaaliset taidot syntyvät kehittymällä, jolle on oleellista, että lapsi on vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. Sosiaalisten kanssakäymisten kautta lapsi oppii sellaisia taitoja, jotka auttavat häntä oppimisessa ja kehittämisessä, sekä lapsi saa kognitiivista ja emotionaalista tukea. Ryhmä itsessään ei ohjaa lasta sosiaaliseksi, vaan vahvistaa tämän alkuperäistä käytöstä. Lapsi tarvitsee aikuisen tukea harjoitellessaan sosiaalisia taitoja, sekä pystyäkseen tasaamaan ryhmätilanteiden aiheuttaman stressireaktion. Erityisherkan lapsen ylivirtäytymistä voidaan säädellä ympäristön ratkaisuilla, aikuisen toiminnalla sekä lapsen itsesäätelyä vahvistamalla. (Tuovila, 2019)

Erilaisuus luo pedagogisia haasteita ja haastaa kasvattajia. Erilaiseen tahtiin oppivat, tai tilanteissa ja siirtymissä eri tavoin reagoivat lapset saattavat tuntua kasvattajista raskailta, jos toiminta poikkeaa etukäteen suunnitellusta. Lasten osallisuus korostuu tässäkin kohtaa: kasvattajan tulee mukautua tällaisiin tilanteisiin, ja taata kaikille tasavertaiset mahdollisuudet oppia ja osallistua päiväkodin arkeen ja toimintaan. Tämän vuoksi haluankin korostaa opinnäytetyössäni kasvattajan näkökulmaa kohdata ja toimia erityislasten kanssa. (Varhaista aikaa-blogi. 2018)

4.2 Yhteistyö vanhempien kanssa

Varhaiskasvatuksessa vanhempien ja kasvattajien välinen yhteistyö on laaja käsite, joka sisältää kaikenlaisen vuorovaikutuksen ja toiminnan heidän välillään. Yhteistyötä kuvaamaan on muodostunut erilaisia termejä, jotka konkretisoivat sen sisältöä ja merkitystä. (Koivunen, 2009, 151) Kotikasvatuksen tukeminen on osa yhteistyötä. Se ei kuitenkaan tarkoita perheiden kaikenlaisten kasvatusten menetelmien automaattista hyväksymistä. Se tarkoittaa kasvattajan ja vanhempien välistä tavoitteellista keskustelua kasvatuksesta, arvoista, periaatteista ja kulttuurista lapsen edun mukaisesti.

Varhaiskasvatuksessa puhutaan myös kasvatustavasta tai jaetusta kasvatustavasta. Vanhemmat ovat viimekädessä vastuussa lapsensa kasvatuksesta, päivähoidon kasvattaja on vastuussa siitä kasvatuksesta, jota lapsi saa ollessaan

päivähoidossa. Vastuun jakautuminen tarkoittaa tiivistä ja toimivaa vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Näin hyödynnetään vanhempien asiantuntemus omasta lapsestaan, ja kasvattajan yleinen asiantuntemus lapsen kehityksestä. (Koivunen, 2009, 151-152) Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma on osaltaan vaikuttanut siihen, että Suomessa on otettu käyttöön käsite kasvatuskumppanuus. Sen periaatteita ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi.

Lapsen maailman verkkojulkaisussa ”Malou on tarkka tyttö (2015)”, käsitellään erityisherkan lapsen maailmaa vanhempien näkökulmasta. Vanhempien mukaan hyvinä aamuina aamutoimet sujuvat hyvin, mutta toisinaan tytön erityisherkyys asettaa haasteita: silloin Malou saattaa olla näsäviisas, kieltäytyy tottelemasta ja saattaa provosoida vanhempia. Kun tyttö oli pienempi, ja hänelle puettiin talvella toppavaatteet, saattoi huonosti mennyt hanska harmittaa tyttö niin paljon, että hän riisui kaikki vaatteensa, ja meni piiloon saunan lauteiden alle. Malou meni täysin lukkoon, eikä osannut kertoa, mistä harmitus johtuu. Erityisherkan lapsen mielenrauha rikkoutuu sellaisista asioista, joita muut lapset eivät edes huomaa. (Tuominen, 2015) Mielestäni vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on avainasemassa varhaiskasvatusta toteutettaessa. Erityisherkan lapsen kohdalla vanhempien tuntemus omasta lapsestaan on erityisen tärkeää, kun suunnitellaan varhaiskasvatuksen toteutumista lapsen edun mukaisesti. Tällöin kasvattajan rooli oman ammattinsa tuomalla asiantuntijuudella on yhdessä perheen kanssa etsiä ratkaisuja hankaliin tilanteisiin.

Kuulumisia vanhempien ja kasvattajien välillä vaihdetaan päiväkotiympäristössä päivittäin, esimerkiksi lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Kasvattajat järjestävät vanhempien kanssa vapaamuotoisten keskustelujen lisäksi virallisia palavereja. Näissä tilanteissa käydään niin sanotut kasvatuskeskustelut, joissa tehdään esimerkiksi varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmat, ja kartoitetaan lapsen tarve erityiselle- tai tehostetulle tuelle. (Koivunen, 2009, 171)

4.3 Mitä erityisherkkyyys ei ole

Erityisherkkyydestä tehdään helposti vääriä tulkintoja, se ei ole sairaus tai häiriö. Herkkyyys ei ole sosiaalisten taitojen puutetta, vaan oikeastaan asia on aivan päin vastoin. Erityisherkkät ihmiset tekevät tarkkoja havaintoja ympäristöstään, ja ovat äärimmäisen taitavia lukemaan toisia ihmisiä. Herkkyyys ei ole heikkoutta, sillä herkkäkin ihminen voi olla suunnattoman vahva ja periksi antamaton. Herkkyyys ei ole synonyymi sanalle ujo, sillä erityisherkkä ihminen voi olla myös ulospäinsuuntautunut ja rohkea. (Bowellan 2018, 66)

Erityisherkkyyys ei ole este sille, etteikö ihminen voisi elää täyttä elämää. Herkän ihmisen on tärkeää oppia kuuntelemaan itseään, ja pitää hyvällä omatunnolla huolta siitä, että voi hyvin. Herkkyyden ei tarvitse muodostua syyksi vetäytyä muusta maailmasta tai olla nauttimatta elämästä. Omia rajojaan on hyvä koetella ja omaa mukavuusalueitaan laajentaa. Epämukavuusalueelle astuminen voi aikaansaada onnistumisen kokemuksia. Näin erityisherkkyyys ei muodostu elämisen esteeksi. (Bowellan 2018, 69)

Sarjakuvapiirtäjä, ja itsekkin erityisherkkä ihminen Petra Tanninen, piirsi omasta elämästään tutut tilanteet sarjakuviksi. Tanninen kokee, että erityisherkälle sosiaaliset tilanteet ja päätöksenteko saattavat tuntua hankalilta. Tanninen kertoo esimerkin tilanteesta, jossa vastaantuleva tuttu kysyy häneltä kuulumisia. Tanninen rupeaa pohtimaan päässään, mitä kysyjä mahtaa ajaa takaa tai millaisen vastauksen hän kysymykseen saattaisi haluta. Nykyään Tanninen osaa suhtautua erityisherkkyyteensä rennommin, ja käsitteleeikin aihetta sarjakuvien muodossa. Sarjakuvissa seikkailee hattupäinen varishahmo, joka joutuu sellaisiin tilanteisiin, jotka erityisherkkä ihminen saattaa kokea hankalaksi. Näiden pohjalta on myös julkaistu sarjakuvakirja ”*Erityisen herkkää elämää.*” (Ylen www-sivut, 2019)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää tietyn varhaiskasvatusyksikön yksittäisten varhaiskasvattajien kokemuksia ja näkemyksiä siitä, miten he kohtaavat työssään erityisherkkiä lapsia. Lisäksi halusin selvittää, millaisia keinoja heillä on tukea erityisherkkyyttä ja erityisherkkiä piirteitä. Lisäksi toivoin opinnäytetyön herättävän reflektiota varhaiskasvattajissa, saaden heidät oppimaan mahdollisesti jotain uutta ja parantamaan omaa teorianäytämystään erityisherkkyyttä kohtaan. Tavoitteena oli nostaa esiin myös mahdollisia uusia toimintatapoja erityisherkkien lasten kanssa toimimiseen, sekä huomata jo hyväksi koettuja tapoja toimia, ja ottaa niitä entistä aktiivisemmin käyttöön päiväkotiryhmässä

5.1 Tutkimusmenetelmä

Aineiston tutkimustani varten keräsin kysymyslomakkeiden avulla. Lomakkeet sisältävät sekä suljettuja- että avoimia kysymyksiä, jotka jättävät tilaa vastaajan omille kokemuksille ja näkemyksille. Avoimet kysymykset olen pyrkinyt rajaamaan tarpeen mukaisiksi, jotta saadut vastaukset olisivat tutkimuksen kannalta hyödyllisiä.

Jokainen lomake sisälsi saatekirjeen (LIITE 1), sekä erään varhaiskasvatuksen opettajan etukäteen testaaman kysymyslomakkeen (LIITE 2). Lomakkeet toimitin päiväkodille itse, ja niiden mukaan annoin palautuskuoren, jonne valmiiksi täytetyt lomakkeet tulisi palauttaa määräaikaan mennessä. Saatekirjeessä kerroin tutkimukseni tarkoituksesta, sekä painotin kysymyslomakkeisiin vastaamisen tärkeyttä opinnäytetyöni onnistumisen kannalta. Lisäksi selvensin saatekirjeessä mitä erityisherkkyyys käsitteenä tarkoittaa, ja ohjeistin, miten kysymyksiin tulisi vastata.

Valitsin kyselylomakkeen aineistonkeruun menetelmäksi osittain siksi, että omien kokemuksieni kautta ajattelen, että haastattelut olisi ollut hektisessä päiväkotiarjessa hankala toteuttaa. Lisäksi oman opinnäytetyöni aikataulun rajallisuuden vuoksi halusin käyttää menetelmänä kyselylomaketta.

Opinnäytetyössäni olen käyttänyt sekä kvalitatiivista, että kvantitatiivista tutkimusotetta, joiden perusteella loin kysymyslomakkeen, sisältäen kummallekin tutkimismenetelmälle tyypillisiä kysymyksiä. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tiedot kerätään kysymyksillä. Ne voivat olla avoimia tai valmiita vaihtoehtoja sisältäviä, eli strukturoituja. Kysymyslomake aineistonkeruumenetelmänä edellyttää onnistuakseen tietynlaisia seikkoja. Kysymysten toimivuus riippuu esimerkiksi siitä, onko vastaaja ymmärtänyt kysymyksen oikein. Kysymyslomakkeen tekijällä on myös tärkeä rooli siinä, että saa luotua kysymyksistä mahdollisimman yksiselitteisiä, ja näin ollen minimoida monitulkintaisuuden. Kun vastaajan tarkoitus on saatekirjeen perusteella vastata haastattelijan kysymyksiin, edellytetään että vastaajalla olisi myös kysymysten edellyttämä tieto, ja että vastaaja itse on halukas antamaan vastauksen kysymyslomakkeeseen liittyviin asioihin. (Kananen, 228)

Kysymykset ovat ikään kuin tutkimuksen raaka-ainetta, ja niiden osuvuudesta riippuu myös tutkimuksen luotettavuus ja laatu. Jokaisen vaatimuksen tulisi täyttyä jokaisen kysymyksen kohdalla, jotta tutkimus onnistuisi. (Kananen 2015, 230)

5.2 Kohderyhmä

Kohderyhmäkseni valikoitui lähinnä oman taustani mukaan päiväkotit, jossa olen aiemmin työskennellyt. Itseäni kiinnostaa omien kollegoideni näkemykset ja kokemukset erityisherkkyyden kohtaamisesta erityisesti siksi, että kyseisen päiväkodin arjessa erityisherkkyydelle tyypilliset ominaisuudet näkyvät päivittäin.

Kyselyn vastaajiksi valikoitui koko päiväkodin kasvatushenkilökunta, koulutustaustastaan riippumatta. Henkilökuntaan kuuluu päiväkodin johtajan lisäksi 11 kasvattajaa.

Kun opinnäytetyön tuloksia tarkastellaan eettisestä näkökulmasta, on mielestäni otollista kerätä aineisto nimettömänä, ja kyselylomakkeita hyödyntäen. Näin ollen oma roolini vastaajien kollegoina minimoi vastauksiin vaikuttamisen riskin. Omasta näkökulmastani käsin tuloksia on myös mielekkäämpi analysoida, kun en osaa yhdistää vastaajaa sekä tämän kasvoja yhteen. Näin ollen jokainen vastaaja on pysynyt tunnistamattomana.

5.3 Eettisyys ja analysointi

Tutkimuksessa yritetään välttää virheitä, mutta silti tutkimuksen luotettavuus ja pysyvyys voivat vaihdella. Tutkimus on näin ollen aina altis virheille. Tutkimuksen luotettavuutta mittaa saatujen tuloksien pysyvyys ja luotettavuus. Pysyvyys tarkoittaa tilannetta, jossa tutkimuksen uusiutuessa, todennäköisyys saada samanlaisia tuloksia on olemassa. Luotettavuudella puolestaan tarkoitetaan tutkimuksen kuvausta ja sitä, kuinka hyvin siihen liitetyt tulkinnat ja selitykset sopivat yhteen. Tutkijan rooli on avainasemassa: tarkka selvitys tutkimuksen toteuttamisesta tukee tutkimuksen luotettavuutta. (Kananen, 146-147)

Kysymyslomakkeen vastaukset pyrin analysoimaan kullekin kysymykselle sopivalla tavalla, sekä määrällisiä, että laadullisia menetelmiä käyttäen. Avoimet, eli laadulliset kysymykset analysoin teemoittelemalla vastaukset, esimerkiksi etsimällä niistä yhteisiä tekijöitä. Määrälliset vastaukset esitän Microsoft Excel-tilukkolaskentaohjelmaa apuna käyttäen.

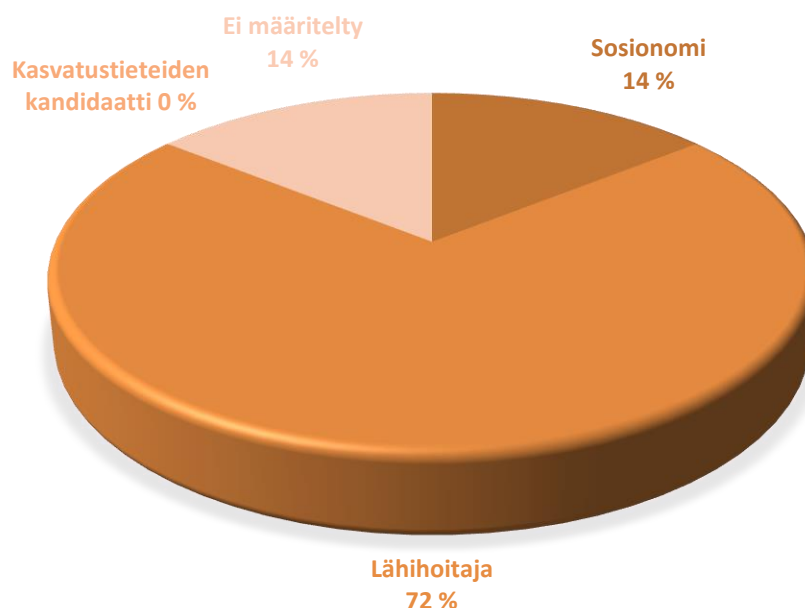
6 TUTKIMUKSEN ANALYSOINTI

6.1 Taustatiedot

Valmiit kyselylomakkeet hain päiväkodilta sovitusti määräaikaan mennessä. Kyselyn vastaamiseen vaadittavan ajan olimme määritelleet yhdessä päiväkodin henkilökunnan kanssa niin, että jokainen halukas pystyisi siihen vastaamaan. Kaikki henkilöstöön kuuluvat eivät kuitenkaan olleet kerenneet kyselyyn vastaamaan, kyselylomakkeita minulle palautui kaiken kaikkiaan seitsemän. Vastausprosentti lomakkeiden osalta oli kuitenkin 64%. Tämä on mielestäni kuitenkin melko hyvä, ottaen huomioon kyselyn vastaamiseen tarvittavan ajan löytymisen hektisessä päiväkotiympäristössä.

Kyselylomakkeen alussa tiedustelin vastaajan taustatietoja, esimerkiksi viimeisimmästä koulutuksesta, kokemusvuosista, sekä lapsiryhmän ikäjakaumasta. Kyselyyn vastanneista suurin osa oli koulutukseltaan lähihoitajia (72 %). Luku ei sinänsä yllätä, sillä kyseisen päiväkodin henkilöstöstä suurin osa tällä hetkellä on lähihoitajia. Itseleni hieman yllätyksenä tuli, ettei yksikään kasvatustieteen kandidaatti ollut kyselyyn vastannut. Yksi vastaajista ei ollut määritellyt koulutustaan. Työnimikkeeltään päiväkodissa työskentelee lastenhoitajia sekä lastentarhanopettajia. Eräs lastentarhanopettaja kertoo lisäksi olevansa päiväkodin apulaisjohtaja.

KOULUTUSTAUSTA

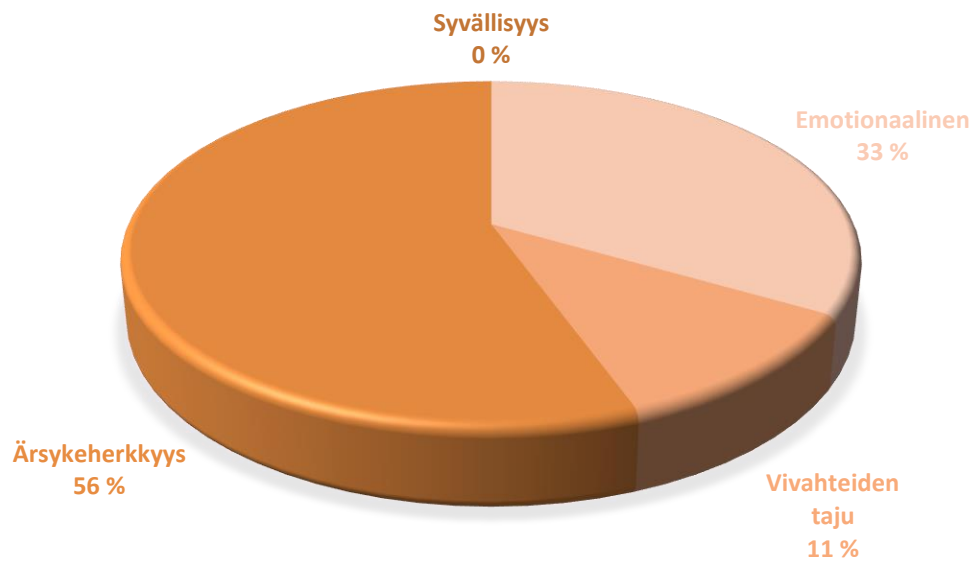
Taulukko 1

Kokemusvuosia päiväkodissa työskentelemisestä 57%:lla vastanneista oli 2-5 vuotta. Loput vastanneista kertoivat kokemuksekseen 5-10 vuotta. Työkokemusta heille on kertynyt eri päiväkodeista. Kyselyn vastanneet kertovat työskentelevänsä ikäjakaumaltaan erilaisissa päiväkotiryhmissä. Ikäjakaumaksi muodostui 0-5-vuotiaat, ja lisäksi kaksi vastanneista kertoo työskentelevänsä ryhmässä, jossa on myös yli 5-vuotiaita lapsia. Näin ollen vastaukset kattavat miltei kaikki varhaiskasvatusikäiset lapset.

6.2 Erityisherkkyyden määritelmiä

Kyselylomakkeessa halusin tietää, miten kasvattaja itse määritteli erityisherkkyyden. Mielestäni jokaisessa vastauslomakkeessa kyseistä teemaa oli käsitelty monipuolisesti ja melko kattavasti. Kasvattajat osasivat hienosti kuvailla monia erilaisia osa-alueita, joita erityisherkkyyteen kuuluu. Itse teemoittelin saamani vastaukset Aronin kuvaaman EVÄS-mallin mukaisesti neljään osa-alueeseen: Emotionaalisuus, vivahteiden taju, syvällisyys ja ärsykeherkkyys.

ERITYISHERKKYYDEN MÄÄRITTELY

Taulukko 2

Kasvattajat kuvailivat erityisherkkyyttä muun muassa seuraavasti:

”Lapsi kokee asiat ”herkemmin” kuin muut esim. asiat saattavat ärsyttää herkemmin esim. tunteet, vaatteiden saumat, äänet yms. Tunteellisempi kuin muut lapset.”

”Tunteet voimakkaina laidasta laitaan, aistiliherkkyys, kovat äänet, suurten ihmis-massojen paljous, ärsyynnys pikku asioista esim. hiekanmuru kengässä.”

Laaja aiheen määrittely kertoo mielestäni siitä, kuinka yleinen ominaisuus erityisherkkyyks on, ja miten paljon se esiintyy päiväkodin arkisissa toiminnoissa. Jokaisella vastaajalla tuntui olevan aiheesta omakohtaista kokemusta, joka huokuikin vastausten monipuolisuudesta. Yksi vastaajista kertoo, ettei ole toiminut koskaan erityisherkan lapsen kanssa. Ainoa erityisherkkyyden osa-alue, joka ei kasvattajien määritelmässä tullut ilmi, oli syvällisyys, eli asioiden syvällinen pohtiminen. Mielestäni tämä osa-alue ei välttämättä tulekaan ensimmäisenä ilmi sanasta erityisherkkyyks, joka voisi osaltaan selittää sen puuttumista määritelmistä.

Kysyin myös, millaisissa tilanteissa kasvattaja itse on kohdannut erityisherkkyyttä työssään. Vastaajat kertoivat esimerkkejä erilaisista siirtymätilanteista. Esimerkiksi pukeutumistilanteissa he kertoivat erityisherkkyyden korostuvan. Osa vastaajista toi esille tilanteita, joissa lapsi ei halua tuntea kosketusta, tai esimerkiksi kovat äänet saavat hänet hermostuneeksi. Pukemistilanteesta kasvattajat kertovat seuraavaa:

”Esim. pukeutumistilanteissa lasta häiritsevät vaatteiden saumat.”

”Pukemistilanteissa, esim. jos hanskat tai jokin muu vaate hiertää tai on huonosti.”

”Pukemistilanteissa, esim. jos vaatteet ei ole täysin kunnolla päällä - kiukku.”

Osa vastaajista mainitsi myös erityisherkkyyden tulevan esille tilanteissa, joissa tapahtuu jotain perinteiseen päiväkotiarkeen poikkeavaa. Tällaista saattaa olla esimerkiksi tilanteet, joissa lapsi joutuu kohtaamaan itsellensä uusia ihmisiä, ja poistumaan epä-mukavuusalueelleen, jos toiminta poikkeaa totutusta struktuurista.

”Jos ryhmässä on tulossa jotain normaalista arkipäivästä poikkeavaa, esim. vierailija taloon vaikka kirjastosta, tai talon yhteinen juhla esim. joulujuhla missä paljon ihmisiä ja ohjelmaa. Jos ryhmään tulee uusi aikuinen (oli se sitten uusi työntekijä tai esim. VEO).”

6.3 Erityisherkkyyden tuomat haasteet

Yhtenä osana kysymyslomakkeessa oli tiedusteltu, millaisia haasteita erityisherkkä lapsi tuo päiväkodin arkeen. Kysymyksessä korostettiin erityisesti kasvattajan näkökulmaa tilanteeseen. Lähes kaikissa vastauksissa, yhtä vastaajaa lukuun ottamatta, esille oli nostettu siirtymätilanteet, ja niiden haastavuus erityisherkkä lapsen kanssa. Vastaajat kertoivat haasteista, joita isossa ryhmässä toimiminen saattaa tuoda siirtymätilanteisiin, sekä toivat esille suunnitteluajan merkityksen toiminnan toteutumisen kannalta. Eräs vastaaja korosti lapsen tarpeiden huomioimista, sekä mahdollisimman aistiesteetöntä ympäristöä lapselle. Toisaalta asiaa oli käsitelty myös lapsiryhmän kannalta, esimerkiksi osassa vastauksissa oli huomioitu myös toisten lasten

tietämättömyys erityisherkan lapsen herkästä maailmasta, joka osaltaan luo epätietoisuutta lapsissa.

Vastaajat miettivät myös kaveri- ja vertaissuhteiden muodostumista erityisherkan lapsen osalta. Vastauksissa pohdittiin mm. sitä, voiko erityisherkkyyys osaltaan hankaloittaa, vai kenties joissain tilanteissa edesauttaa ystävyysuhteiden muodostumista. Tällöin avainasemassa on myös varhaiskasvattajan rooli siinä, kuinka omalta osaltaan ottaa vertaissuhteiden muodostumisen ryhmässä huomioon, tai kuinka tukea lasta kaverisuhteiden muodostumisessa.

6.4 Erityisherkkyyden tuomat positiiviset vaikutukset päiväkodin arkeen

Niin kuin opinnäytetyössäni aikaisemmin mainitsin, erityisherkkyyttä ei tulisi pitää sairautena, tai lähestyä sitä jonkinlaisena ongelmana. Siksi halusin saada vastaajat pohtimaan myös erityisherkkyyden ja aistien herkan havainnoinnin tuomia positiivisia vaikutuksia päiväkodin arkeen. Mielestäni vastaajat käsittelivät teemaa monipuolisesti, ja kysymyksen pohdinta sai heidät haastamaan myös heidän omaa käsitystään sekä toimintaansa. Eräs vastaajista totesikin: tarvitseeko aina toimia samalla totutulla tavalla? Uusien näkökulmien ja lähestymistapojen lisäksi vastaajat olivat pohtineet erityisherkkyyttä myös ryhmän toisten lasten näkökulmasta. Vastaajien mukaan lapset oppivat hyväksymään erilaisuutta, yleensä jopa helpommin kuin me aikuiset. Erityisherkkä lapsi opettaa muille lapsille ihmisten ainutlaatuisuutta ja erilaisuutta, ja sitä, että jokainen on oma ainutlaatuinen yksilönsä. Erityisherkkää lasta kuvailtiin vastauksissa tarkkaavaiseksi, empaattiseksi, tunteellisemmaksi sekä ideoivaksi.

6.5 Erityisherkkyyden huomioiminen

Tutkimuksessani halusin tietää, millaisia keinoja varhaiskasvattajilla on ottaa erityisherkkyyttä huomioon ryhmässään. Suuressa osassa vastauksia (5/7) korostettiin pienryhmissä toimimista, ja ryhmien muodostamista niin, että mahdollisten ärsykkeiden määrä olisi minimoitu. Myös ennakkoinnin merkitystä toiminnan suunnittelussa pidettiin tärkeänä. Kyselyyn vastaajat korostivat aikuisen roolia ryhmässä: kasvattajan tulisi

pyrkiä suunnittelemaan päivän kulku niin, että lapsen kannalta yllättävät tilanteet olisi vältettävissä.

Avointa keskustelua erityisherkkyydestä pidettiin vastausten perusteella tärkeänä. Oleellista olisi, että kaikki ryhmän- sekä lapsen kanssa toimivat aikuiset olisivat asioista tietoisia, jolloin kasvattajat yhdessä voisivat etsiä hyviä toimintamalleja aktiiviseen käyttöön ryhmässä. Lapsen tarpeiden huomioiminen on kuitenkin aina keskiössä: haluaako lapsi kosketusta, tai tulla syliin?

Pyysin varhaiskasvattajia tarkastelemaan omaa toimintaansa aiemmissa tilanteissa erityisherkkien lasten kanssa. Kysyin, miten he olisivat voineet toimia tilanteissa toisin. Kysymykseen sain laajasti vastauksia, josta olin myös itse tyytyväinen. Eräs kasvattaja kertoi toivovansa enemmän mahdollisuuksia pienryhmätoiminnalle, toinen taas mietti, että erityisherkkyyteen voisi tutustua enemmän myös itsenäisesti, jolloin oma ymmärrys aiheesta kasvaisi. Erään varhaiskasvattajan mielestä yhteistyö kodin kanssa olisi voinut olla tiiviimpää. Näin lapsen kotoa olisi voinut saada hyväksi havaittuja vinkkejä käyttöön myös päiväkodissa, ja lapsen kanssa työskentely olisi ollut johdonmukaisempaa.

Erityisen tärkeänä varhaiskasvattajat pitivät sitä, että myös erityisherkkä lapsi on kohdattava yksilönään, eikä niin, että lapsi tuntisi olevansa erilainen kuin muut. Lapsen pitäisi saada tuntee, että hän on myös osa ryhmää, saamalla myös aikuisen aikaa ja ymmärrystä osakseen. Aikuisen tulisi toimia rauhallisesti ja määrätietoisesti. Ärsykkeiden määrä tulisi myös minimoida, esimerkiksi huomioimalla melutason, tai välttämällä liian voimakkaiden hajusteiden käyttöä.

6.6 Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö

Kyselylomakkeen yhtenä osa-alueena tiedustelin vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä erityisherkan lapsen päiväkotiarjessa. Tiivis yhteistyö päiväkodin ja lapsen kodin kanssa on avainasemassa lapsen kanssa toimiessa, sillä näin voidaan taata se, että lapsen etu toteutuu varhaiskasvatuksessa. Omassa kysymyslomakkeessani halusin selvittää, voiko yhteistyö erityisherkan lapsen vanhempien kanssa poiketa

jollakin tavalla tavallisesta. Lisäksi kysyin, millaisia seikkoja varhaiskasvattajat haluavat nostaa kasvatusyhteistyöstä esille, tai mitkä asiat he kokevat kaikkein merkityksellisimpänä.

Varhaiskasvattajien mielestä tärkein asia vanhempia kohdatessa on olla sensitiivinen, hienotunteinen, ja osata kuunnella perhettä. Oleellista on toimia ammatillisesti yhteistyössä vanhempien kanssa, sekä ottaa vanhemmilta vastaan ideoita ja vinkkejä, jotka he ovat kokeneet kotona hyviksi tavoiksi toimia. Vastauksissa nousi esille myös joustavuus ja ymmärrys vanhempia kohtaan – tärkeää on ymmärtää, että erityisherakkyys voi olla vanhemmille vielä vieras ja melko tuntematonkin asia.

6.7 Lisäkoulutus

Opinnäytetyöni aihepiirin tiesin olevan entuudestaan melko vieras monellekin kasvat-
tajalle, vaikka erityisherakkyteen liittyviä piirteitä kohtaa heistä jokainen miltei päi-
vittäin heidän työssään. Halusinkin selvittää, onko aihe varhaiskasvattajan näkökul-
masta kiinnostava, ja minkälaisissa asioissa he kokevat tarvitsevänsä eniten lisätietoa.

Vastaajista 6/7 koki haluavansa aiheesta lisäkoulutusta. Vastausten perusteella moni
koki aiheen olevan itselleen vielä suhteellisen vieras, jonka vuoksi olivat osittain ko-
keneet kysymyksiin vastaamisen haastavaksi. Erityisesti aggressiivisen tai impulsiivi-
sesti käyttäytyvän lapsen kohtaamiseen varhaiskasvattajat toivoivat saavansa erilaisia
käytännön vinkkejä, ja ideoita miten toimia erilaisissa tilanteissa erityisherkan lapsen
kanssa. Yksi vastaajista ei osannut vastata lisäkoulutusta käsittelevään kysymykseen,
mutta totesi koulutuksen olevan kuitenkin aina hyväksi ammatillisen kasvun ja kehit-
tämisen kannalta.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää yksittäisten varhaiskasvattajien kokemuksia ja näkemyksiä siitä, millaista on toimia erityisherkan lapsen kanssa. Toivoin opinnäytetyön herättävän myös mielenkiintoa erityisherkkyyttä ja erityisherkkiä lapsia kohtaan. Lisäksi toivoin opinnäytetyön herättävän reflektiota varhaiskasvattajissa, saaden heidät oppimaan mahdollisesti jotain uutta, ja parantamaan omaa teorianäytämystään erityisherkkyyttä kohtaan. Tavoitteena oli nostaa esiin myös mahdollisia uusia toimintatapoja erityisherkkien lasten kanssa toimimiseen, sekä huomata jo hyväksi koettuja tapoja toimia, ja ottaa niitä entistä aktiivisemmin käyttöön päiväkotiryhmässä. Tutkimuksesta saatujen tulosten perusteella erityisherkkyyys on käsitteenä monelle varhaiskasvattajalle vielä vieras. Siitä huolimatta jokainen vastaaja osasi määritellä erityisherkkyyteen kuuluvia ominaisuuksia laajasti. Tämä kertoo mielestäni siitä, kuinka paljon varhaiskasvattajat kohtaavat erityisherkkyyksiä työssään. Erityisherkkyyden todettiin ilmenevän esimerkiksi aistisherkkyyksinä, erilaisina kehon tuntemuksina ja voimakkaina reaktioina arjessa tapahtuviin muutoksiin.

Kun mietin opinnäytetyöni onnistumista, koen, että saamani tulokset vastasivat hyvin sitä, mitä tutkimuksellani halusinkin selvittää. Opinnäytetyö selventää sitä, millainen käsitys varhaiskasvattajilla erityisherkkyydestä on, antaa aiheesta lisää tietoa, sekä auttaa hahmottamaan erityisherkkyyden ilmenemistä paremmin. Vastausten perusteella varhaiskasvattajan roolia pidettiin merkittävänä erityisherkan lapsen kanssa toimimisessa. Aikuisen tulee olla määrätietoinen ja rauhallinen toimiessaan erityisherkan lapsen kanssa. Tärkeänä pidettiin lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioimista ja sensitiivisyyttä, sekä lapsen, että tämän vanhempien kanssa toimiessa. Vastaajat olivat paljon pohtineet myös päiväkotia fyysisenä ympäristönä, ja miettineet mahdollisten ärsykkeiden minimoimista ryhmätilassa. Vastaajien mukaan ärsykkeiden määrää tulisi aikuisena pystyä minimoimaan, esimerkiksi huomioida ryhmän melutaso, mahdollistamalla pienryhmätoimintaa ja välttämällä liian voimakkaiden hajusteiden käyttöä.

Mielestäni erityisherkkyyden teemaa käsiteltiin vastauksissa monipuolisesti ja kysymykset saivat varhaiskasvatuksen ammattilaiset myös haastamaan omaa käsitystään ja tarkastelemaan omaa toimintaansa erityisherkkiä lapsia kohtaan. Mielestäni hienoa oli

huomata, kuinka monipuolisesti erityisherkkyyden tuomia positiivisia asioita lapsiryhmään oli nostettu esille. Vastaajien mukaan lapset sopeutuvat erilaisiin tilanteisiin ja hyväksyvät erilaisuutta, yleensä jopa helpommin kuin aikuiset. Vastaajien mukaan erityisherkkää lasta kuvailtiin tarkkaavaiseksi, empaattiseksi, tunteelliseksi ja ideoivaksi.

Aiheen vieraus varhaiskasvattajien keskuudessa yllätti osittain itsenikin, sillä kyselylomakkeita hakiessani itselleni kävi ilmi, että suurelle osalle erityisherkkyys on melko tuntematon aihealue. Tämän vuoksi osa varhaiskasvattajista oli kokenut kysymyksiin vastaamisen hankalaksi. Mielenkiintoista oli huomata, että aihe kiinnostaa kasvattajia, sillä jokainen vastaajista olisi valmis kouluttautumaan ja kehittämään omaa ammattitaitoaan erityisherkkyyden kentällä. Opinnäytetyössäni käytetty otanta oli melko pieni, jonka vuoksi tuloksia on hankala laittaa yleistettävään muotoon. Opinnäytetyöni antaa lähinnä vastauksia siitä, kuinka yksittäiset varhaiskasvattajat ovat erityisherkyyttä kohdanneet. Tutkimuksesta saadut tulokset olisivat saattaneet poiketa, mikäli otanta olisi ollut laajempi, tai esimerkiksi liittynyt jollain tapaa erityisryhmään, tai integroituun päiväkotiryhmään, jossa erityisherkkyksiä tavataan vielä herkemmin. Aineistonkeruumenetelmänä käytin kyselylomaketta, mutta haastattelujen toteuttaminen olisi voinut olla opinnäytetyön onnistumisen kannalta otollisempi vaihtoehto. Näin olen haastattelutilanteessa kysymyksiä olisi voinut tarvittaessa tarkentaa, tai selventää tutkittua asiaa haastateltavalle. Mielestäni olisi ollut mielenkiintoista saada vastaajien joukkoon myös koulutustaustaltaan kasvatustieteen kandidaatteja. Olisi ollut kiinnostavaa huomata, muuttuuko vastausten sisältö koulutustaustan myötä.

Opinnäytetyöprosessini aloitin toukokuussa 2019. Prosessin aikana oma mielenkiinto erityisherkkyttä kohtaan kasvoi entisestään, joka osaltaan helpotti opinnäytetyön etenemistä, sillä aihe oli itselle mieleinen ja kirjoittaminen mielekästä. Myös oma tietämykseni erityisherkkydestä lisääntyi, josta olen huomannut olevan hyötyä myös käytännön työssäni lastensuojelun kentällä. Erityisherkkyteen tutustuminen ja siitä kirjoittaminen ovat herättäneet itsessäni myös kiinnostusta jatkokouluttautumiselle.

Tutkimuksen tekemisen koin yllättäen myös itseäni kiinnostavana. Opinnäytetyön työstimisen myötä aiemmin itselleni kovin vieras aihe tutkimustyöskentely tuli itselleni tutummaksi, ja yllätyin siitä, miten paljon tutkimuksen tekeminen itseäni miellyttää. Yhteistyö opinnäytetyön yhteistyökumppanin kanssa oli myös vaivatonta.

Yhteyshenkilö päiväkodilta oli aina tavoitettavissa, päiväkodin sisäisistä organisatiomuutoksista huolimatta. Koin myös saavani opinnäytetyölleni kannustusta ja tukea päiväkodin suunnalta, sillä he olivat avosylin ottamassa minut vastaan opinnäytetyötä tekemään.

Opinnäytetyöprosessini aikana oli mukava huomata, kuinka henkilökunta kiinnostui aiheesta enemmän, ja he olivat valmiita kehittämään omaa ammattitaitoaan. Moni kertoi mielellään ottavansa koulutusta vastaan, mikäli sellainen mahdollisuus heille joskus tarjoutuu.

Kun mietitään opinnäytetyöni mahdollista jatkotutkimusta, itselleni heräsi kiinnostus tutkia poikien ja miesten erityisherkkyyttä. Aiheesta voisi esimerkiksi selvittää erityisherkkien miesten kokemuksia siitä, miten he kokevat erityisherkkyytensä, ja kuinka erityisherkkyyys otetaan huomioon heidän näkökulmastaan. Päiväkodissa itekin työskennelleenä, sekä opinnäytetyöprosessiani suorittaneena itseäni alkoi kiinnostaa erityisherkkyyks myös toisenlaisesta näkökulmasta.

Opinnäytetyöprosessini aikana huomasin, kuinka hektinen ja välillä paljonkin ärsykeitä sisältävä päiväkotitoiminta on ympäristönä. Mielestäni olisi mielenkiintoista tutkia, miten päiväkodista voisi luoda vähemmän ärsykeitä sisältävän, aistiesteettömän ympäristön, esimerkiksi toiminnallisena opinnäytetyönä.

Opinnäytetyöni loppuun halusin vielä liittää aikaisemmin jo mainitun Petra Tannisen piirtämän sarjakuvateoksen. Mielestäni teos selittää mainiosti sitä kaikkea, jota erityisherkkä ihminen saattaa mielessään ajatella, ja mikä ei hänestä välttämättä näyttäydy ulospäin muille. Teos kuvaa hyvin sitä, kuinka erityisherkkä kiinnittää huomionsa mitä pienimpiin yksityiskohtiin, ja kuinka erityisherkkä ihminen aistii hyvin herkästi toisten ihmisten tunnetiloja ja ajatuksia. Toivoisin tietämyksen erityisherkkyydestä lisääntyvän ihmisten keskuudessa entisestään. Toivon, että oma opinnäytetyöni tuo ymmärrystä erityisherkkiä ihmisiä kohtaan, ja auttaa tunnistamaan niitä positiivisia erityisherkkyyden piirteitä, niin itsessämme, kuin muissakin ihmisissä.

Kuva: Petra Tanninen

LÄHTEET

Bowellan S. 2018. "Ihana herkkyyss- rikasta elämää kaikilla aisteilla", Otava.

Elaine N. Aron. 2002, "Erityisherkkä lapsi", Nemo.

Erityisherkkien www-sivut. Viitattu 26.7. 2019. <https://www.erityisherkat.fi/erityis-herkkyys/tutkimustaustaa/>

Gustafsson, M. 2019. Apua, puhelias ihminen lähestyy! Erityisherkkä Petra Tanninen piirsi vaikeat tilanteet sarjakuviksi. Yle- uutiset, 23.8.2019. Viitattu 2.10.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10921448>

Hotokka M., 2019, "Herkkä vaan ei heikko- erityisherkkä lapsi päiväkodissa." Viitattu 2.8. 2019. <https://www.talentia-lehti.fi/herkka-vaan-ei-heikko-erityisherkka-lapsi-paivakodissa/>

HSP- Suomen erityisherkkät ry, 2015 Erityisherkkä lapsi-esite. Viitattu 12.9.2019. https://erityisherkat-fi-bin.di-recto.fi/@Bin/654f50b5c1584f04e399141b2cfae3f6/1568313054/application/pdf/172076/ea89b1_fd339e439f4c4553ab9dbc4a336c8bca.pdf

Kananen J. 2015. "Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun", Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu.

Koivunen P. 2009. "Hyvä päivähoito- Työkaluja sujuvaan arkeen." PS-kustannus.

Matilainen T. 2008. "Lapsi elää rutiineista: helppo ja hyvä arki". Gummerus.

Opetushallituksen www-sivut. Viitattu 2.10. 2019. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Opetushallituksen www-sivut. Viitattu 8.9.2019. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-pahkinankuoressa>

Pedagogisen sensitiivisyyden haasteita sekä kehittämiskeinoja. Varhaista aikaa- blogi.14.8.2018 <http://varhaista-aikaa.blogspot.com/2018/04/pedagogisen-sensitiivisyyden-haasteita.html>

Satri J. 2014. "Sisäinen lepatus- herkän ihmisen tietokirja", Viisas Elämä.

Satri J. 2019. "Herkkyyss voimavaraksi- tietoa erityisherkillä ja heitä kohtaaville", Viisas Elämä.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. Viitattu 8.9.2019. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatus>

the Highly Sensitive Person www-sivut. Viitattu 2.8.2019. <https://hsperson.com/>.

Tuominen P., 2015. ”Malou on tarkka tyttö.” Viitattu 25.8.2019. <https://lapsenmaa-ilma.fi/teemat/kasvu/tarkka-tytto/>

Tuovila L. ”Eriyisherkkä lapsi varhaiskasvatuksen ryhmätilanteissa.” kandidattikielma, Oulun yliopisto 2019 <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201905252155.pdf>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018 muutoksineen.

Viisas elämä www-sivut. Viitattu 25.8.2019. <https://viisaselama.fi/kirjailijat/janna-satri/>

Ylen www-sivut, 2017. Viitattu 2.10.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-9941844>

Ylen www-sivut, 2019. Viitattu 2.10.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10921448>

Hei,

Olen Satakunnan Ammattikorkeakoulun opiskelija, ja suoritan sosiaalialan koulutusohjelmassa sosionomi (AMK) tutkintoa, lastentarhanopettajan pätevyydellä. Olen tekemässä opinnäytetyötä aiheesta ”Erityisherkan lapsen kohtaaminen päiväkodissa”. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia, miten ja millaisissa tilanteissa erityisherkyys huomataan ja miten erityisherkyys otetaan päiväkodissa huomioon.

Erityisherkillä ihmisillä (Highly Sensitive Person) on hermojärjestelmä, joka reagoi tavanomaista herkemmin ja prosessoi aistiärsykeitä tarkasti ja syvällisesti. Kyseessä on synnynnäinen psykofyysinen ominaisuus, jota esiintyy noin. 15-20 prosentilla ihmisistä.

Erityisherkan lapsen mielenrauha rikkoutuu sellaisista asioista, joita muut lapset eivät edes huomaa, esimerkiksi mykkyrälle mennyt sukka, tai uusi, jännittävä muutos päiväkodin normaaliin arkeen, saattavat laukaista lapsessa stressireaktion. Se saattaa ilmetä jumitumisena, toiminnan ohjauksen haasteina, raivokohtauksina, tai vetäytymisenä tilanteista.

Olette valikoituneet kyselyni vastaajiksi. Ohessa toimitan päiväkodillenne lomakkeet, jotka toivon teidän täyttävän mahdollisimman tarkkaan ja ajatuksella. Kyselyyn vastaamalla kerään aineiston opinnäytetyötäni varten, jonka onnistumisen kannalta vastauksenne on ensiarvoisen tärkeä.

Pyydän, että palautatte minulle lähettämäni kyselylomakkeet täytettyinä yhteisessä palautuskuoressa 14.10 mennessä. Vastaukset käsittelen luottamuksellisesti, sekä niin, ettei yksittäisten vastaajien tiedot ole näkyvissä opinnäytetyössäni.

Yhteistyöterveisin:

Henna Pikkumaa,

*Puh: 0** *** ***,*

Satakunnan Ammattikorkeakoulun opiskelija

Kyselylomake

Toivoisin teidän vastaavan alla olevaan kyselyyn huolella. Kysely sisältää sekä monivalinta- että avoimia kysymyksiä. Monivalintakysymyksiin voitte vastata raksimalla oikean vaihtoehdon. Avoimille kysymyksille olen jättänyt tilaa vastata, voitte tarvittaessa jatkaa vastauksianne paperin kääntöpuolelle. Kiitos jo etukäteen!

1. Mikä on viimeisin koulutuksesi?

2. Työnimike nykyisessä työssäsi?

3. Työkokemus päiväkodista? (vuosina)

- ☐ 0-1 vuotta
- ☐ 2-5 vuotta
- ☐ 5-10 vuotta
- ☐ yli 10 vuotta
- ☐ muu _____

4. Minkä ikäisiä lapsia ryhmässäsi on?

- ☐ 0-1vuotiaita
- ☐ 2-5 vuotiaita
- ☐ yli 5 vuotiaita
- ☐ muu _____

5. Miten sinä kasvattajana määrittelisit erityisherkkyyden?

6. Millaisissa tilanteissa olet itse kohdannut lapsen erityisherkkyyttä työssäsi?

7. Miten otat erityisherkkyyden huomioon oman ryhmäsi toimintaa suunniteltaessa?

8. Minkälaisia haasteita erityisherkkä lapsi tuo päiväkodin arkeen (lapsiryhmän tai kasvattajan näkökulmasta)?

9. Mitä positiivisia vaikutuksia olet huomannut erityisherkkyydellä olevan, esimerkiksi päiväkodin toiminnassa?

10. Miten itse olisit voinut toimia toisin erityisherkkä lapsen kanssa?

11. Mitä pidät erityisen tärkeänä erityisherkan lapsen kohtaamisessa?

12. Miten olet huomannut muiden lasten suhtautuvan erityisherkkään lapseen?

13. Mitä asioita kasvattajan tulee ottaa huomioon erityisherkan lapsen vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä?

14. Tarvitsisitko mielestäsi lisäkoulutusta aiheesta ”Erityisherkkä lapsi”?

☐ En

☐ Kyllä,
erityisesti
mistä? _____

15. Muuta aiheesta. (Omia huomioita tai havaintoja)

Kiitos vastauksistanne!